

JANINA CIECHANOWICZ-McLEAN

MORSKIE ASPEKTY TERRORYZMU EKOLOGICZNEGO

Autorka opisuje definicje: aktu terroryzmu, terroryzmu, terroru ekologicznego, groźby terrorystycznej, przestępczego stosowania terroru, czynu terrorystycznego w prawie wewnętrznym i prawie międzynarodowym.

W artykule omówiono terroryzm w prawie polskim i europejskim, bezpieczeństwo ekologiczne a terroryzm ekologiczny (ekoterroryzm). Problemy bezpieczeństwa ekologicznego w Europie podjęto w 1975 r. w Helsinkach na spotkaniu państw biorących udział w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE).

W XXI wieku dla zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego przyjmuje się generalnie regulacje dotyczące zwalczania terroryzmu. W szczególności chodzi tu o Europejską konwencję o zwalczaniu terroryzmu sporządzoną w Strasburgu dnia 27.01.1977 r. pod auspicjami Rady Europy.

Autorka porusza problem akcji podejmowanych przez radykalnych ekologów w ramach działalności pozarządowych organizacji ekologicznych. Omawia czyny o charakterze terrorystycznym na morzu. Ustanowienie morskiej strefy przyległej to skuteczny sposób przeciwdziałania terroryzmowi.

1. WPROWADZENIE

Prawo wewnętrzne państw dostarcza wielu przykładów rozwiązań terminologicznych w odniesieniu do zagadnień takich jak: akt terroryzmu, terroryzm, terroryzm ekologiczny, groźba terrorystyczna, przestępne stosowanie terroru, czyn terrorystyczny. W kodeksie karnym Francji z 1992 r. w art. 422–2 określono „**terroryzm ekologiczny jako wprowadzenie do atmosfery, wody lub gruntu, w tym także do mórz strefy terytorialnej, substancji zagrażającej zdrowiu ludzi lub zwierząt albo środowisku naturalnemu, jeżeli zachowanie to pozostaje w związku z działaniem indywidualnym lub zbiorowym, których celem jest poważne zakłócenie porządku publicznego poprzez zastraszenie lub terror**”¹. Zachowania te powinny być na tyle poważne, aby wzbudzić w ludziach poczucie strachu.

¹Podano za K. Indeckim, *W sprawie definicji normatywnej terroryzmu*, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm. W ujęciu praktycznym* (red. E. W. Pływaczewski), Kraków 2005, s. 284.

Nowym elementem w przedstawionej definicji jest to, że przemoc może być następstwem podjętych działań nieopartych na przemocy. Dopuszcza ona również, że przemoc może kreować przemoc.

Terroryzm można też określić jako propagandę czynu, a jej efektem ma być strach. Terrorysta nie ma żadnych zahamowań. Prawo go nie interesuje, bo jest on przekonany, że walczy w słusznej sprawie.

Wiek XXI zaczął się pod znakiem terroryzmu, chociaż zjawisko to znane jest od dawna. Niektórzy przyrównują terrorystów do dawnych piratów morskich, których Cynceron nazywał „wspólnym wrogiem wszystkich”, ponieważ terroryści zagrażają różnym narodom, bez względu na granice, i nie liczą się z żadnym prawem. Od piratów różnią się tym, że nie chodzi im o łup. Od końca drugiej wojny światowej stwierdzono ponad 200 znaczących aktów terroryzmu na morzu. Zakres tych czynów przestępnych obejmuje m.in. napady na rurociągi, zbiorniki ropy naftowej i gazociągi na morzu. R. Sobański zauważa, że obecnie terroryzm stanowi wyzwanie dla państw i wspólnoty narodów, tak dla prawa wewnętrznego, jak i międzynarodowego².

2. TERRORYZM A PRAWO MIĘDZYNARODOWE

Po zamachu na World Trade Center 11.09.2001 r. problem walki z terroryzmem stał się najważniejszym zagadnieniem w prawie międzynarodowym. Wskazuje on na główną słabość prawa międzynarodowego – niemożność ustalenia wspólnych celów i wartości uznawanych przez całą społeczność międzynarodową. Przyczynił się do jej rozłam i utraty autorytetu ONZ poprzez niemożność porozumienia się drogą pokojową w ważnych kwestiach, takich jak Irak, Afganistan.

Terroryzm postrzega się jako niewypowiedzianą wojnę, która nie mieści się w tradycyjnej definicji wojny i sposobach jej prowadzenia. Może zaprzepaszcza się przez to cały dorobek prawa międzynarodowego o prowadzeniu wojny sprawiedliwej, znany nam od wieków.

Zanim doszło do tragicznego wydarzenia w WTC, społeczność międzynarodowa podjęła walkę z terroryzmem poprzez przyjęcie kilku konwencji, które Polska również ratyfikowała. Chodzi tu o konwencje:

- o zwalczaniu terroryzmu,
- przeciwko braniu zakładników,
- w sprawie przeciwdziałania czynom bezprawnym,

²R. Sobański, *Dylematy*, lata 2003–2005, t. 3, Katowice 2006, s. 185–188. Światowy terroryzm wymyślił sobie jednego wroga – jest nim Ameryka, a konkretnie USA. Na celowniku znalazła się kultura Zachodu.

- przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej,
- europejską konwencję o zwalczaniu terroryzmu.

W Rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 1269 z 1999 r. stanowczo potępiono wszelkie akty, metody i praktyki terrorystyczne jako nieusprawiedliwione, niezależnie od tego, kiedy i przeciwko komu zostały popełnione, a w szczególności te, które zagrażają pokojowi i bezpieczeństwu międzynarodowemu.

Najbardziej znane i spektakularne są zagrożenia terrorystyczne z powietrza w razie uprowadzenia obcych cywilnych i wojskowych statków powietrznych. Powodują je różnie umotywowane religijnie i ideologicznie, planowane i zorganizowane działania pojedynczych osób lub grup. Ich skutkiem jest naruszenie istniejącego porządku prawnego. Celem tych zachowań jest wymuszenie od władz państwowych i społeczeństwa określonych zachowań i świadczeń, często naruszających dobra osób trzecich i postronnych albo też równowagę środowiska naturalnego.

Działania te z reguły przeprowadzane są z całą bezwzględnością za pomocą różnych środków, którymi mogą być, i często są, przemoc fizyczna, użycie ładunków wybuchowych lub jądrowych. Mają one powodować naruszenie porządku publicznego, wywołać strach nacechowany przemocą.

3. TERRORYZM W PRAWIE POLSKIM I EUROPEJSKIM

W polskim kodeksie karnym z 1997 r., w jego nowelizacji z 2004 r., określono, na czym polega czyn o charakterze terrorystycznym³. Zgodnie z art. 120 § 20 kk jest to czyn zabroniony, zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- poważnego zastraszenia wielu osób, zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce RP, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźba popełnienia takiego czynu.

Przepis ten powstał w wyniku transpozycji do polskiego systemu prawnego decyzji ramowej z 13.06.2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu⁴. W preambule zawarto przekonanie, że terroryzm jest jednym z najpoważniejszych naruszeń takich zasad, jak: godność ludzka, równość i solidarność,

³Przepis wprowadzony ustawą z dnia 16.04.2004 r. o zmianie ustawy (Kodeks karny) oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 93, poz. 89).

⁴Official Journal of the European Communities L.164/3. Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism (2002/475/HA).

poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności. W decyzji tej określono czyny o charakterze terrorystycznym, do których należą m.in.:

- działania powodujące rozległe zniszczenia platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, miejsca publicznego lub prywatnego;
- akty mogące zagrozić życiu ludzkiemu lub mogące spowodować poważne straty gospodarcze;
- zajęcie statku powietrznego, statku lub innego środka transportu publicznego lub towarowego;
- wytwarzanie, posiadanie, nabywanie, przewożenie, dostarczenie lub używanie broni, materiałów wybuchowych lub jądrowych, broni biologicznej lub chemicznej, jak również badania i rozwój broni biologicznej i chemicznej;
- uwalnianie substancji niebezpiecznych lub powodowanie pożarów, powodzi lub wybuchów, których rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego;
- zagrożenie popełnieniem wyżej wymienionych czynów.

Czyny te mogą wyrządzić poważną szkodę krajowi lub organizacji międzynarodowej. Mogą one przyjąć różną postać – od sporządzania fałszywych dokumentów urzędowych w celu popełnienia aktu terrorystycznego do ataków powodujących rozległe zniszczenia obiektów rządowych, portowych, transportowych, infrastrukturalnych włącznie ze zniszczeniem ich systemów informatycznych, stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, zajęcie statku lub samolotu. Czyny te mogą powodować uwalnianie substancji niebezpiecznych, pożary lub wybuchy, zakłócenia lub przerwy w dostawach wody, energii elektrycznej lub wszelkich innych podstawowych zasobów naturalnych – ich rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego. Karalne jest również uczestnictwo w grupach terrorystycznych, dostarczanie informacji w tym zakresie, finansowanie działalności takich grup.

Definicja przestępstwa o charakterze terrorystycznym w prawie polskim i europejskim jest bardzo szeroka i może obejmować wiele czynów przeciwko zdrowiu i życiu ludzkiemu, bezpieczeństwu powszechnemu, interesowi publicznemu i osób prywatnych, przeciwko środowisku. Środowisko wydaje się być celem pośrednim tych ataków, częściej spowodowanie strat w środowisku lub jego elementach może służyć jako środek do realizacji innych celów terrorystów.

O ostatecznej kwalifikacji różnych czynów zawsze decydują okoliczności konkretnej sprawy. Prawo polskie nie przewiduje specjalnych procedur postępowania w sprawach o terroryzm. Wszystkie czyny o tym charakterze są ścigane według tych samych zasad i procedur co inne przestępstwa.

W Polsce nadal brakuje przepisów o odpowiedzialności karnej za finansowanie terroryzmu. Dla porównania w Wielkiej Brytanii czyny terrorystyczne o charakterze środowiskowym, co umownie nazywam terroryzmem ekologicznym, są regulowane w *Terrorism Act 2000*⁵.

⁵C. Walker, *Blackstone's Guide to the Anti-Terrorism Legislation*, Oxford 2005, s. 296.

4. BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE A TERRORYZM EKOLOGICZNY (EKOTERRORYZM)

Problemy bezpieczeństwa ekologicznego w Europie podjęto w 1975 r. w Helsinkach na spotkaniu państw biorących udział w Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE). Postanowienia Aktu Końcowego KBWE obligują państwa, w tym również Polskę, do popierania stopniowego rozwoju i stosowania prawa międzynarodowego jako jednego ze środków zachowania środowiska człowieka, łącznie z przyjętymi przez te państwa zasadami i praktykami dotyczącymi zanieczyszczeń środowiska i szkód ekologicznych wywołanych przez działania w granicach jurysdykcji państwowej, a wywierających wpływ na inne kraje lub regiony. Celem tych działań ma być zapobieganie wszelkim zagrożeniom, które powstają w środowisku w wyniku świadomego bądź nie w pełni świadomego działania samego człowieka i są wymierzone przeciwko niemu i przyszłym pokoleniom. Jako przykład można podać Układ Moskiewski z 5.08.1963 r. o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, przestrzeni kosmicznej i pod wodą⁶. W art. 1 tego dokumentu państwa zobowiązują się do: zapobiegania i niedokonywania jakichkolwiek innych eksplozji nuklearnych w jakimkolwiek miejscu znajdującym się pod jego jurysdykcją lub kontrolą w atmosferze i w jakimkolwiek innym środowisku, jeśli tego rodzaju eksplozja spowodowała przedostanie się odpadów radioaktywnych poza zasięg granic terytorialnych państwa, pod którego jurysdykcją i kontrolą dokonuje się takiej eksplozji.

W stosunkach międzynarodowych nawiązano wiele form dwustronnej i wielostronnej współpracy w słusznym przekonaniu, że tylko taka współpraca i świadome wspólne działania mogą zapewnić bezpieczeństwo ekologiczne. Bezpieczeństwo to można rozumieć jako zabezpieczenie przez każde państwo życia i zdrowia swoich obywateli, a także swoich zasobów naturalnych przed szkodami oraz zagrożeniami, których źródłem jest zanieczyszczenie środowiska⁷.

Bezpieczeństwo ekologiczne dotyczy zagrożeń dla trwałego rozwoju, zachowania środowiska naturalnego człowieka na poziomie koniecznym do przetrwania i rozwoju ludzkości. Zapewnienie żywności i energii oraz przeciwdziałanie zakłóceniom w ekosystemie jest zadaniem o kluczowym znaczeniu. Zagrożenia dla środowiska naturalnego wynikają też z cywilnej i militarnej

⁶Dz.U. z 1963 r., Nr 52, poz. 288.

⁷W. Radecki, *Odpowiedzialność karna za naruszenie środowiska w świetle prawa międzynarodowego*, Wrocław 1981, s. 9 i nast.; J. Ciechanowicz-McLean, *Tendencje rozwoju międzynarodowego prawa środowiska. Bezpieczeństwo ekologiczne czy terroryzm ekologiczny*, [w:] *Prawo międzynarodowe – Problemy i wyzwania. Księga pamiątkowa Profesor Renaty Sonnenfeld-Tomporek* (red. J. Menkes), Warszawa 2006, s. 116–129.

aktywności człowieka, w tym w zakresie energetyki nuklearnej i składowania odpadów nuklearnych⁸.

Pierwszym poważnym instrumentem ochrony środowiska i wprowadzania bezpieczeństwa ekologicznego było prawo międzynarodowe. Ochrona środowiska była celem zawarcia wielu umów międzynarodowych z zakresu ochrony morza i jego zasobów oraz umów dotyczących reglamentacji użycia broni chemicznej czy biologicznej.

Wbrew jednak tym wszystkim tendencjom świat nie stał się bardziej bezpieczny czy ekologiczny. Po ataku z 11 września określenie „bezpieczeństwo” straciło swoją rację bytu. Zastąpiło go słowo „terroryzm”. Jednym z jego rodzajów jest terroryzm ekologiczny. Najczęściej wiąże się on z atakami terrorystycznymi, których skutkiem będą zmiany w środowisku życia człowieka. Kojarzony jest też z możliwością wystąpienia zagrożeń na Bliskim Wschodzie, takich jak zaminowanie pól naftowych, zatrucia wód morskich poprzez rozlewy olejowe, zatrucia wody pitnej w wodociągach czy rozsyłanie drogą pocztową toksycznych substancji trujących.

Terroryzm ekologiczny jako termin w publicystyce używany jest do określenia nieznanych nam zagrożeń ekologicznych, których potencjalne skutki mogą dotknąć społeczność międzynarodową, a nie są jeszcze do końca rozpoznane. Nagle okazało się, że nie ma realnych gwarancji na zachowanie bezpieczeństwa ekologicznego w wymiarze międzynarodowym.

Mianem ekoterroryzmu określa się niekiedy spektakularną działalność organizacji pozarządowych, której przedmiotem jest ekologia. Te ruchy ekologiczne podzielić można na dwie grupy. W pierwszej są aktywni obrońcy środowiska, determinanci, którzy wchodzą i przywiązują się do drzew, chcąc w ten sposób wymusić realizację ich postulatów. Określa się ich mianem *tree-hugger*. Natomiast w drugiej grupie wyodrębnić można ekoterrorystów, którzy w przedstawieniu swoich racji posługują się przemocą i wandalizmem, niszczeniem mienia po to, aby zaakcentować czynną ochronę środowiska.

5. ZWALCZANIE TERRORYZMU

W XXI wieku dla zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego przyjmuje się generalnie regulacje dotyczące zwalczania terroryzmu. W szczególności chodzi tu o Europejską Konwencję o zwalczaniu terroryzmu, sporządzoną

⁸ *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Teoria i praktyka* (red. K. Żukrowski, M. Grącik), Warszawa 2006, s. 76. *International Law the International Court of Justice and Nuclear Weapons* (ed. by L. Boisson de Chazournes, P. Sands), Cambridge 1999, s. 1–24.

w Strasburgu 27.01.1977 r. pod auspicjami Rady Europy⁹. Państwa – sygnatariusze tej konwencji są świadome rosnącego zaniepokojenia wywołanego przez nasilające się przypadki terroryzmu. Są też przekonane, że ekstradycja jest szczególnie skutecznym narzędziem zwalczania terroryzmu. Dotyczyć ona może przestępstw związanych z bezprawnym zawładnięciem statkami powietrznymi, zwalczania bezprawnych czynów przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego, poważnych zamachów na zdrowie i życie ludzkie. Pośrednio z przepisów tej konwencji można wydedukować, że ma ona również na celu zwalczanie użycia broni biologicznej, jądrowej, chemicznej, jeżeli zagrażać to może ludziom. Środowiskiem można się posłużyć jako środkiem do osiągnięcia tych celów. Jeżeli obszarem działań będzie morze, to wskazać można też na morskie aspekty terroryzmu ekologicznego.

Jak już wspomniano, w zwalczaniu terroryzmu pomocne mogą być przepisy mające na celu zwalczanie jego finansowania, ponieważ liczba i ciężar aktów terroryzmu międzynarodowego zależy od pieniędzy, jakimi dysponują terroryści. Państwa mają podjąć środki niezbędne do poddania pod swoją jurysdykcję przestępstw, które zostały popełnione:

- na terytorium danego państwa,
- na pokładzie statku pływającego pod banderą danego państwa albo statku powietrznego zarejestrowanego zgodnie z prawem tego państwa w chwili jego popełnienia,
- przez obywatela danego państwa.

Nie naruszając norm powszechnego prawa międzynarodowego, konwencja ta nie stoi na przeszkodzie w wykonywaniu jakiegokolwiek jurysdykcji karnej ustanowionej przez państwo stroną zgodnie z jego prawem wewnętrznym¹⁰. 28.09.2001 r., a więc po zamachach w Nowym Jorku, Rada Bezpieczeństwa ONZ podjęła rezolucję wzywającą wszystkie państwa członkowskie tej organizacji do walki z terroryzmem i źródłami jego finansowania za pomocą wszelkich środków, w szczególności poprzez rejestrację osób i podmiotów, które dokonują lub usiłują dokonać aktów terrorystycznych. Rezolucja ta została wykonana we Wspólnocie Europejskiej, w szczególności przez wspólne stanowisko oraz Rozporządzenie Rady wydane w dniu 27.12.2001 r., w którym nakazuje się zamrożenie funduszy, osób i podmiotów wpisanych na listę terrorystów, sporządzoną i regularnie aktualizowaną decyzjami Rady¹¹. Wynika

⁹Dz.U. z 1996 r. Nr 117, poz. 557; zob. także Stanowisko Rady z 27.12.2001 r. w sprawie zwalczania terroryzmu (2001/930/WPZiB); Polska jest także stroną Konwencji Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu, sporządzonej w Warszawie 16.05.2005 r.

¹⁰Na przykład Polska ratyfikowała umowę ze Stanami Zjednoczonymi o wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych (Dz.U. z 2006 r. Nr 237, poz. 1712). Polska 12.05.2001 r. zawarła umowę z Rządem Irlandii o współpracy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej i innej poważnej przestępczości (Dz.U. z 2006 r. Nr 103, poz. 701 i 702).

¹¹Rozporządzenie nr 2580/2001, Dz.U. L 344, s. 70.

to z wyroku Sądu Pierwszej Instancji w sprawie Organizacji Mudżahedinów Narodu Irańskiego (MNI) przeciwko Radzie Unii Europejskiej (sprawa T-228/02) – sąd stwierdził nieważność decyzji Rady nakazującej zamrożenie funduszy organizacji MNI w ramach walki z terroryzmem.

Z pewnością dużą rolę we wzmocnieniu bezpieczeństwa międzynarodowego i walce z terroryzmem odegra Międzynarodowy Trybunał Karny¹².

6. AKTY EKOTERRORYZMU

Należy się zastanowić, czy akcje podejmowane przez radykalnych ekologów w ramach działalności pozarządowych organizacji ekologicznych są rzeczywiście aktami terrorystycznymi. W definicjach terroryzmu jako jego istotną cechą wymienia się tajność działalności sprawcy. Czy zatem akcje, protesty prowadzone przez Greenpeace czy innych Przyjaciół Ziemi są rzeczywiście tajne? Przygotowania do nich najczęściej nie są ujawniane, ale już same akcje takimi nie są. Przypominają raczej przejawy obywatelskiego nieposłuszeństwa. Także i w Polsce można odnotować wzrost zainteresowania radykalnymi metodami działania organizacji ekologicznych. Pierwszym głośnym przykładem było oprostowanie w latach 90. budowy elektrowni atomowej w Żarnowcu, a obecnie budowy autostrady w obronie Doliny Rospudy. Na Morzu Bałtyckim miało miejsce kilka protestów, m.in. przeciwko wpuszczeniu do portu w Gdańsku statku „Rotterdam”, który przybył tu w celu pozbycia się azbestowych odpadów. Działalność organizacji przeprowadzających te akcje ma charakter pacyfistyczny, pozbawiona jest elementów wojennych. Mają one niekiedy charakter prawicowy i nacjonalistyczny. Daleko im jednak do organizacji wojujących z ideologiami i religiami¹³.

Jakie zatem organizacje należy uznać za terrorystyczne? Trudno tu o uogólnienie. Na pewno te, które są imiennie wymienione w wykazach policyjnych lub załącznikach do aktów prawnych¹⁴. Takie rozwiązanie przyjęto w Wielkiej Brytanii w załącznikach do *Terrorism Act, 2000*. Są to organizacje ewidentnie współpracujące lub uczestniczące w aktach terroryzmu, przygotowujące się do nich, promujące i wspierające terroryzm i w inny sposób koncentrujące się na terroryzmie.

¹² Umowa o współpracy i pomocy między Międzynarodowym Trybunałem Karnym a Unią Europejską (Dz.U. UE L 115/50).

¹³ H. Lisicka, *Prawicowość polskich organizacji ekologicznych*, [w:] *Prawo i polityka w ochronie środowiska. Studia z okazji 40-lecia pracy naukowej Jerzego Sommera*, Wrocław 2006, s. 213–217.

¹⁴ C. Walcer, *The Anti-Terrorism Legislation*, s. 297; *Terrorism and International Justice* (ed. by J. P. Sterba), New-York-Oxford 2003, s. 2007.

7. MORZE JAKO OBSZAR DZIAŁAŃ I CZYNÓW O CHARAKTERZE TERRORYSTYCZNYM

Morze jako obszar i środowisko morskie jako całość wraz z wszelką aktywnością związaną z jego użytkowaniem wydaje się być dobrze zabezpieczone od strony prawnej przed wszelkimi atakami terrorystycznymi. Polska ustawa z dnia 9.11.2000 r. o bezpieczeństwie morskim¹⁵ reguluje sprawę bezpieczeństwa morskiego w zakresie budowy statku, jego stałych urządzeń i wyposażenia, bezpiecznego uprawiania żeglugi morskiej oraz ratowania życia na morzu. W ustawie tej dokonano transpozycji wielu przedmiotowych dyrektyw Wspólnot Europejskich, a także umów międzynarodowych. Należy tu wymienić:

- konwencję SOLAS,
- konwencję o liniach ładunkowych,
- konwencję o zapobieganiu zderzeniom,
- konwencję MARPOL,
- niektóre konwencje MOP.

W wypadku, gdy statek może stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa żeglugi, życia lub środowiska morskiego, Morskie Ratownicze Centrum Koordynacji powiadamia odpowiednie ośrodki o potencjalnym zagrożeniu. Jako przykład należy tu podać zdarzenie, gdyby terroryści uprowadzili zbiornikowiec, płynący z ładunkiem z ropą naftową. Uzbrojona grupa opanowała bazę paliw w Porcie Północnym w Gdańsku. Pomimo w porę ogłoszonego alarmu i przystąpienia do przeciwdziałania zagrożeniom przez Morski Oddział Straży Granicznej doszło do wybuchu podłożonego na tankowcu ładunku wybuchowego. Oprócz ofiar w ludziach dochodzi do poważnego zanieczyszczenia środowiska morskiego. Polskie przepisy wielu ustaw, m.in. ustawy Prawo ochrony środowiska czy o Inspekcji Ochrony Środowiska, przewidują możliwość wystąpienia tego rodzaju zdarzeń. Przeciwdziałanie im to przestrzeganie procedur zatwierdzonych przez właściwe władze. Stosuje się certyfikaty i dopuszczenia do eksploatacji obiektów, w których może wystąpić poważna awaria lub nagłe zdarzenia zakłócające normalną eksploatację obiektów infrastruktury i obiektów pływających.

W 2006 r. weszła w życie Międzynarodowa Konwencja o Ratownictwie Morskim. Konwencja ta zwana konwencją SALVAGE 89 została opracowana i przyjęta przez Międzynarodową Organizację Morską. Jej treść jest implementowana przez polskie ustawodawstwo. Polska ratyfikowała tę konwencję w 2006 r. Dotąd obowiązywała konwencja brukselska z 1910 r. Zmiany dotyczą uwzględniania w akcjach ratowniczych ochrony środowiska. Chodzi nie tylko

¹⁵ Tekst jednolity w Dz.U. z 2006 r. Nr 99, poz. 693.

o ratowanie ludzkiego życia, statków, ładunków, ale również o zapobieganie zanieczyszczeniom morza. Przewidziano tam, że przy wypłacie wynagrodzenia za ratownictwo mienia będą brane pod uwagę wysiłki ratowników przeciwdziałające skażeniom środowiska. W konwencji brukselskiej obowiązywała wyłącznie zasada *no cure – no pay*, co oznaczało, że bez uratowania nie ma wynagrodzenia. Obecnie zwrot kosztów związanych z ratowaniem środowiska jest możliwy nawet w braku pozytywnego rezultatu akcji ratowniczej. Niezależnie od tej konwencji są jeszcze inne umowy zobowiązujące do wzajemnej pomocy w razie katastrofy ekologicznej¹⁶.

Projektowana budowa Gazociągu Bałtyckiego przez Rosję i Niemcy powinna być dobrze zabezpieczona przed atakami terrorystycznymi. Urządzenia wiertnicze i rurociągi stanowią szczególnie atrakcyjne cele takich ataków. Dobrze umieszczony ładunek wybuchowy lub zdalnie sterowany pocisk mogą zniszczyć każde urządzenie wiertnicze czy przesyłowe. Skutkiem ataków terrorystycznych może być katastrofa ekologiczna i zachwianie równowagi ekologicznej basenu Morza Bałtyckiego.

Tak więc terroryzm morski przybrał nowe oblicze – ekoterroryzmu. Piszący dwadzieścia lat temu T. Gelewski i J. Trawczyński nie ujmowali tego aspektu w swoich badaniach¹⁷.

Można by dalej wymieniać przykładowo inne potencjalne zagrożenia środowiska, które mogą stworzyć lub wykorzystać terroryści, ale zanim zaczniemy projektować nowe regulacje, należy się jeszcze raz dobrze przyjrzeć obecnie obowiązującym przepisom i je przeanalizować. W wielu wypadkach są one wystarczające do walki z czynami o charakterze terrorystycznym. Przede wszystkim powinny one być stosowane, a ich wykonanie powinno podlegać kontroli i nadzorowi odpowiednich organów i agencji rządowych.

J. Symonides uważa, że ustanowienie morskiej strefy przyległej to skuteczny sposób przeciwdziałania nielegalnej migracji, przemytowi broni i terroryzmowi¹⁸. Strefę przyległą posiada prawie 80 państw. Czas, by Polska poszła ich śladem. Istnienie strefy ma znaczenie prewencyjne. Możliwość taką daje art. 33 konwencji o prawie morza. Jest to uznana instytucja międzynarodowego prawa

¹⁶W. Adamczak, *Klauzule dotyczące ochrony środowiska naturalnego w umowach o ratownictwo morskie*, Gdańskie Studia Prawnicze, 2000, t. VII, s. 39; W. Adamczak, *Nowy przedmiot ratownictwa morskiego – środowisko naturalne*, Prawo Morskie, 1995, t. IX, s. 165; D. R. Bugajski, *Ochrona środowiska morskiego. Część I. Wybrane zagadnienia prawne*, Gdynia 2003, s. 41–64.

¹⁷T. M. Gelewski, *Obrona akwenów, portów i urządzeń morskich w świetle artykułów w „United States Naval Institute Proceedings” (USNIP) w 1985 r.*, Prawo Morskie, 1990, t. IV, s. 116: „... terroryzm morski stanowi bezprawną (niepaństwową) przemoc lub groźbę przemocy – zastosowaną wobec morskiej, nie wojennomorskiej społeczności. Jego najpowszechniejszą formą jest piractwo, a także obejmuje on poważniejsze sabotaże. Nie zalicza się do niego baraterii (oszustwo bez przemocy) lub wojny (zalegalizowana przemoc), choć terroryzm może nim być pomocny”. Powyższa definicja jest już obecnie w dużym stopniu anachroniczna. J. M. Trawczyński, *Zagadnienie terroryzmu międzynarodowego*, Szczytno 1981, s. 46, *passim*; M. Zimny, *Terroryzm samobójczy*, Warszawa 2006, s. 151–160.

¹⁸J. Symonides, *Warto mieć morską strefę przyległą*, Rzeczpospolita z 28.12.2005 r.

morza. Polska posiadała taką strefę od lat 30. ubiegłego stulecia. Należy przyłączyć się do postulatu wprowadzenia morskiej strefy przyległej do ustawy z 21.03.1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej. Korzyści związane ze skuteczniejszą ochroną granicy morskiej wobec zagrożeń terroryzmem są oczywiste.

MARINE ASPECTS OF ECOLOGICAL TERRORISM (Summary)

The author defines the following: terrorist act; terrorism; ecological terror; terrorist threats; illegal use of terror; terrorist acts in internal and international law.

The article discusses terrorism in light of Polish and European law and ecological safety and terrorism (eco-terrorism). Issues of ecological safety in Europe were addressed in Helsinki in 1975 at the meeting of nations participating in the Conference on Safety and Co-operation in Europe.

In the twenty-first century, the general regulations regarding fighting terrorism are applied to ensure ecological safety. Specifically, this refers to the European convention on fighting terrorism laid out in Strasbourg on January 27, 1977 under the auspices of the Council of Europe.

The author addressed the issue of actions taken by radical ecologists within the framework of the activities of non-governmental ecological organizations. Actions of a terrorist character undertaken at sea are also discussed. Establishing a contiguous marine coastal zone is an effective method for fighting terrorism.